

2020
1 (74)

XORIJIY FILOLOGIYA

til * adabiyot * ta'lim

FOREIGN PHILOLOGY

language * literature * education

O‘zbekiston Respublikasi

Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

XORIJIY FILOLOGIYA

til • adabiyot • ta’lim

ilmiy–uslubiy jurnal

Samarqand

1(74)/ 2020

**Ministry of Higher and Secondary Special
Education of the Republic of Uzbekistan**

SAMARKAND STATE INSTITUTE OF FOREIGN LANGUAGES

FOREIGN PHILOLOGY

Language • Literature • Education

Scientific-methodology journal

Samarkand

Хорижий филология: тил, адабиёт, таълим.
№1 (74), 2020.

Уч ойда бир марта чиқадиган илмий-услубий журнал

Муассис: Самарқанд давлат чет тиллар
институтини

Таҳрир хайъати:

ТУХТАСИНОВ Илҳомжон (раис)
САФАРОВ Шаҳриёр (бош муҳаррир)
АШУРОВА Дилором
АШУРОВ Шаҳобиддин
ТУРНИЁЗОВ Немамат
РИЗАЕВ Баҳодир
(муҳаррир ўринбосари)
ХОЛБЕКОВ Муҳаммаджон
НАСРУЛЛАЕВА Нафиса
ИСМОИЛОВ Салоҳиддин
КИСЕЛЁВ Дмитрий
ЯХШИЕВ Ашур (масъул котиб)

Жамоатчилик кенгаши:

БУШУЙ Татьяна
ГИЙОМ Оливье (Франция)
КИДА Цуйоши (Япония)
СИГМИЛЛЕР Стив (АҚШ)
УСМОНОВ Ўрал
ЖИАНГ Фенг (Хитой)
РАҲИМОВ Ганишер
МИРЗАЕВ Ибодулло
КАРАСИК Владимир (Россия)

Журнал Олий Аттестация комиссиясининг
филология фанлари бўйича эксперт кенгаши (2014
йил 10 мартдаги 2-сонли баённома) тавсияси билан
зарурий наشرлар рўйхатига киритилган.

Таҳририят манзили:

Самарқанд ш. Бўстонсарой кўчаси, 93, СамДЧТИ.
Телефонлар: (998-662)233-78-43;
(998-662)231-13-42
Факс: (998-662) 210-00-18.
Email: ssifl_info@mail.ru

Журнал Самарқанд вилоят матбуот ва
ахборот бошқармаси томонидан № 09-12 рақам
билан рўйхатга олинган.

ISSN: 2181-743X; Индекс 1266.

Журнал 2001 йилдан чиқа бошлаган.

© Самарқанд давлат чет тиллар институти,
2020 йил.

Foreign Philology: Language, Literature, Education.
№1 (74), 2020.

Scientific-methodical journal

Founder: Samarkand State Institute of Foreign
Languages

Editorial Board:

TUKHTASINOV Ithomjon (chairman)
SAFAROV Shahriyor (editor-in-chief)
ASHUROVA Dilorom
ASHUROV Shahobiddin
TURNIYOZOV Nemat
RIZAYEV Bakhodir
(vice editor)
KHOLBEKOV Mukhammadjon
NASRULLAEVA Nafisa
ISMAILOV Salohiddin
KISELYOV Dmitriy
YAKHSHIEV Ashur (executive secretary)

Public Council:

BUSHUY Tatyana
GUILLAUME Olivier (France)
KIDA Tsuyoshi (Japan)
SEEGMILLER Steev (USA)
USMONOV Ural
JIANG Feng (China)
RAKHIMOV Ganisher
MIRZAEV Ibodullo
KARASIK Vladimir (Russia)

The journal is included in the list of required
publications according to the recommendation of the
expert council in filological sciences of Higher Attestation
Committee (Proceeding #2 from March 10, 2014).

Address:

Samarkand, Bustansaray str. 93, SamSIFL.
Phone: (998-662) 233-78-43;
(998-662)231-13-42
Fax: (998-662) 210-00-18
Email: ssifl_info@mail.ru

The journal is registered under No 09-12 by
Samarkand Regional Department of press and
information.

ISSN: 2181-743X; Index 1266.

The journal has been published since 2001.

© Samarkand State Institute of Foreign Languages,
2020.

МУНДАРИЖА

МАҚОЛАЛАР

Сафаров Ш. Метафора ҳодисаси талқинига янгича ёндашув имкониятлари	7
Каримова С. Машҳур шарқ шоираси Зебуннисобегим	12
Ткачёва А. Антропоморфные концептуальные метафоры на основе природных явлений в испанском поэтическом тексте	15
Сайфуллаева Р., Садуллаева Н. Сложные предложения с нераспространенными компонентами	22
Музафарова Л. Концептуальное построение смысла в пространстве художественного текста (на примере повести Дж.Д.Сэлинджера "Franny")	25
Халимова Ф. Синхрон таржима гушунчасининг асосий хусусиятлари	29
Халова М. Модерн шеърда метафорик тафаккур тарзи	33
Шамахмудова А. Ҳурмат тамойилларининг мулоқот матнида воқеланишига гендер омилининг таъсири	39
Мирсанов Б. Немис ва ўзбек тилларида теонимлар асосида шаклланган идиоматик кўшма сўзлар	45
Жамаҳматов К. Ҳожи Муҳаммад Шаҳдийнинг девони кўлэзма нусхаси тавсифи	52
Сабирова Н. Инглиз тилшунослигида гипонимиянинг ўрганилиши	57

ИЛМИЙ АХБОРОТЛАР

Ачилова О. Япон тилида буйруқ мазмунни ифодаловчи омиллар	62
Сулайманова Н. Макон предикатларининг информативлик хусусиятлари	66
Шомуродова Ш. Тиллараро эквивалентликнинг лексикографик имкониятлари (инглиз ва ўзбек фразеологизмлари мисолида)	70
Пардаева И. Гоя, бадийят, таркиб ва тартиб	74
Носирова Р. Олий таълим тизимида чет тилини интеграллашган кўникмалар асосида ўрганиш услуги	78
Облокулова М. Синтаксико-семантическое содержание причастия II в структуре предложения английского языка	81
Қораев А., Нурматов Ғ. Чет тили бўйича электрон ўқув-услубий мажмуа яратиш тажрибаси	86
Улугова Ш. Метафора танловида табиий ва ижтимоий муҳитнинг ўрни	90
Элова У. XIX аср инглиз адабиётида танқидий реализм прозаси ва поэзиясининг шаклланиш омиллари	98
Холматова В. Гап прагматик мазмунининг контекстда ўзгариши	103
Vuzrukova M. O'zbek badiiy matnida undash konstruksiyalari	108
Очилова Н. Илмий дискурсининг диалогик шаклда намоён бўлиши	113
Омонова М. Мелноратив терминларнинг семантик усул билан ясалиши	117
Джурраев Д. Талабаларни таълим жараёнида хитой тилига ўқитиш самарадорлигини ошириш методлари	124
Расулов И., Хамдамова М. Лексико-грамматическая характеристика адъективных фразеологизмов	128
Малиновский Е., Туракулова З. Функционирование архаизмов и историзмов в разных жанрах художественной литературы	133

Жалгасов Н. Семантические сходства английских, узбекских и каракалпакских провербальных образований с оценкой человека.....	138
Насруллоева Н. Компьютер ва интернет жаргонлари мураккаб лисоний ҳодиса сифатида	144

ЎШЛАР МИНБАРИ

Ismailov A., Fayzullayeva M. Informatsiya va kommunikatsiya texnologiyalarining og'zaki nutq kurslarida ishlatilishi.....	149
Najmiddinova A. Iboralarni tarjima qilishda adekvatlikka erishish usullari.....	153
Сафарова М. Прагматический аспект немецкого политического текста	156
Djavatova O. Yangi so'zlarni o'rgatishda o'yinlarning ahamiyati.....	161
Saloxiddinov M. Payt holini ifodalovchi sintaktik birliklarning ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjimasi	164

ТАҚРИЗ

Холбеков М., Эшқобил В. Қиёсий адабиётшунослик: юртимизда жаҳон адабиёти таълими мазмунига бир назар.....	169
--	-----

CONTENTS

REPORTS

Safarov Sh. New approaches to the interpretation of metaphor.....	7
Karimova S. Well-known eastern poetess Zebunnisobegim.....	12
Tkachyova A. The anthropomorphic conceptual metaphors on the basis of natural phenomena in Spanish poetic text.....	15
Sayfullayeva R., Sadullayeva N. Complex sentences with unextended components.....	22
Muzaffarova L. Conceptual formation of meaning in the space of a literary text (on the example of J.D. Salinger's narrative "Franny").....	25
Xalimova F. The main features of simultaneous translation.....	29
Khalova M. The metaphorical thinking manner in modernism.....	33
Shamaxmudova A. Influence of gender factors on the implementation of the politeness strategy in discourse.....	39
Mirsanov B. Idiomatic compound words formed in German and Uzbek based on theonyms.....	45
Jamaxmatov K. Description to the manuscript collection (devon) of Shahdiy.....	52
Sabirova N. The study of hyponymy in the English linguistics.....	57

SCIENTIFIC INFORMATIONS

Achilova O. The means of expression of order in the Japanese language.....	62
Sulaymanova N. Informative peculiarities of place predicates.....	66
Shomurodova Sh. Lexicographic possibilities of translingual equivalency (on the materials of English and Uzbek phraseological units).....	70
Pardayeva I. Idea, artistry, content and order.....	74
Nosirova R. Ways of teaching foreign languages in the system of higher education basing on integrated skills.....	78
Oblokulova M. Syntactic-semantic content of Participle II in the sentence structure of English language.....	81
Koraev A., Nurmatov G. EXPERIENCE IN CREATING AN ELECTRONIC EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL COMPLEX IN A FOREIGN LANGUAGE.....	86
Ulugova Sh. The role of natural and social environment in choice of metaphors.....	90
Elova U. Factors of criticism and poetry of critical realism in the 19th Century English literature.....	98
Kholmatova V. Pragmatic meaning of the sentence and its changing in context.....	103
Buzrukova M. Incentive structures in the Uzbek literary text.....	108
Ochilova N. Representation of scientific discourse in dialogic format.....	113
Omonova M. Semantic ways of formation of the reclamation terms.....	117
Djurayev D. Methods of increasing effectiveness in the process of teaching the Chinese language to students.....	124
Rasulov I., Xamdanova M. Lexical-grammatical characteristics of adjective phraseologisms.....	128
Malinovskiy E., Turakulova Z. The functioning of archaisms and historicisms in different genres of fiction.....	133
Jalgasov N. Semantic similarities of English, Uzbek and Karakalpak anthropocentric proverbial constructions.....	138
Nasrullaeva N. Computer and the internet jargons as a complicated linguistic phenomenon.....	144

THE YOUTH'S TRIBUNE

Ismailov A., Fayzullayeva M. The Use of ICT in Oral Production Courses.....	149
Najmiddinova A. Methods of achieving adequacy in the translation of phrases.	153
Safarova M. Pragmatic aspect of German political texts.	156
Djavotova O. Games and activities in teaching new lexis.....	161
Saloxiddinov M. Translation of syntactic units representing time from English into Uzbek.....	164

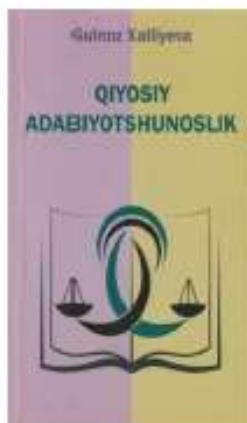
REVIEW

Kholbekov M, Eshqobil V. Comparative literature study: A view upon the world literature study in our country.....	169
---	-----

ҚИЁСИЙ АДАБИЁТШУНОСЛИК:

Юртимизда жаҳон адабиёти таълими мазмунига бир назар

Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети “Жаҳон адабиёти” кафедраси мудирини, профессор Гулноз Холлиеванинг жорий йилда “Академнашр” нашриёти томонидан chop этилган “Қиёсий адабиётшунослик” ўқув қўлланмаси, афсуски, юртимиз олий таълим тизимида долзарб бўлган адабиёт назарияси, чет эл адабиёти тарихи каби олий таълим тизимимизда муайян даражада ўрганилаётган соҳаларнинг унутилаётган ўта муҳим аспектига бағишланган. Қиёсий адабиётшунослик ёки компаративистика соҳаси худди адабиёт назарияси, тарихи ва адабий танқид каби адабиётшунослик фанининг жуда зарур ва муҳим бўлими сифатида ўтган асрларда вужудга келган, унинг предмети, вазифалари ва методологияси бундан юз йиллар олдин тўлиқ шаклланган ҳамда ривожланган мамлакатлар таълим тизимида ўқув жараёнига татбиқ этилган. Англия ва Германияда бу фанни

ўқитилиш тарихи бир неча асрлардан буён узлуксиз давом этиб келмоқда. Собик шўролар тузиимида Н.Конрад (“К вопросу о литературных связях: Запад и Восток”), А.Веселовский (“Историческая поэтика”), А.Жирмунскийларнинг (“Сравнительное литературоведение”) машҳур асарлари вақти-вақти билан жамият сиёсий ҳаётидаги ижобий ўзгаришлар замоналарида, дейлик ўтган асрнинг 60-йилларидаги “Илқлик даврида” ёки 90-йиллар бошида миллий озодликка эришилган пайтларда, жадал қайта нашр этилиб, ўқув жараёнига татбиқ қилинганлиги, шу йўналишда илмий-тадқиқотлар олиб борилганлиги ва тез орада қизқиш сўниб, Ўзбекистонда ўқув дастурларидан чиқарилганлигини кузатиш мумкин. Бунинг асосий сабаби, аввало, фаннинг мазмунан ўта ижтимоий муҳимлиги ва аҳамияти билан белгиланган бўлса, “унутилишига” сабаб турли хорижий мамлакатлар адабиётларини миллий адабиётлар билан қиёсий-типологик планда ўрганилиши, турли мамлакатлар билан илмий-адабий алоқаларга киришиш тақозо этилганлиги билан белгиланади. Маълумки, сиёсий-мафкуравий жиҳатдан “ёпиқ” бўлган мамлакатлар бунинг унчалик хоҳлашмаган. Шу сабабли, қиёсий адабиётшунослик ёки компаративистика ўқув жараёнига гоҳ татбиқ этилган, гоҳ чиқариб ташланган, худди сиёсатшунослик фани каби. Ҳолбуки, ривожланган, айниқса, бугунгидек глобаллашув жараёнида ҳар томонлама халқаро ҳамкорликка интилаётган жамиятлар учун бу фаннинг аҳамияти нечоғлик муҳимлигини гапириш ортиқча бўлади. Зеро, чиндан ҳам турли минтақаларда яратилган адабиёт ва маданият ҳодисаларини қиёсий ўрганиш нафақат фойдадан ҳоли бўлмайди, балки турли халқлар ўртасида барча соҳалардаги дўстона ҳамкорликлар учун зарурий эҳтиёж ҳамдир.

Тийран фикрли олима Гулноз Холлиева ўз китобида тўғри таъкидлаганидек, аксарият ривожланган мамлакатларда қиёсий адабиётшунослик фанининг дарсликлари яратилган, адабий компаративистиканинг турли жиҳатларига онд жиддий тадқиқотлар яратилиб келинмоқда. Аммо, ўзбек адабиётшунослигида бу борада ҳануз дарслик яратиш тугул, қиёслаш методи назарияси, методологияси ва амалий методлари ишлаб чиқилмаган. Муаллиф ўринли таъкидлаганидек, бу соҳада энди илк қадамлар қўйилмоқда, А.Қосимов ва бошқаларнинг ҳаммуаллифликдаги ўқув қўлланмаси, Д.Бахронованинг испан тилида chop этилган асарлари пайдо бўлди. Афсуски, ҳамон яратилаётган ва ҳимоя қилинаётган ўнлаб диссертацияларнинг хулосалари, натижалари умумлаштирилмасдан қолиб кетмоқда (фаннинг ишлаб чиқариш, бу ерда, таълим соҳаси билан узилиши кузатилади), улар орасида ҳали назарий жиҳатдан мустаҳкам ишланмаган қиёсий методга таянган ҳолда ҳимоя қилинаётган ҳам ишлар ҳам учрайди. Минг таассуфлар бўлсинки, 90-йиллар бошларида бу борада Самарқандда бошланган эътиборга молик тизимли ишлар, тадқиқотлар,

диссертациялар ҳимояси борасидаги мақсадли сайъи-ҳаракатлар ўша пайтлардаги мавжуд турли бюрократик тўсиқлар сабабли тўхтаб қолган эди. Зеро, профессор Муҳаммаджон Холбековнинг “Ўзбек-француз адабий алоқалари (таржима, танқид ва идрок аспектида)”ги докторлик”, К. Мустаевнинг ўзбек ва француз эпосларини қиёсий ўрганишга, Д.Алимованинг ўзбек-тожик адабий алоқалари таҳлилига, О.Рустамовнинг француз-ўзбек ҳамда бошқа адабиётларни қиёсий ва таржимаси таҳлили аспектида ёқланган номзодлик диссертациялари, компаративистика муаммоларига бағишланган ўнга яқин чиройли тадқиқотларни мисол тариқасида таъкидлаб кўрсатиш мумкин. Умид қиламизки, юртимизда амалга оширилаётган ислохотлар илм-фан соҳасини четлаб ўтмайди, йўл қўйилган камчиликлар бартараф этиши зарур. Бунинг учун эса юртимиздаги хорижий тилларни ўрганишга йўналтирилган олий таълим масканларида (ЎзДЖТУ, ТДШИ, СамДЧТИ) ўқитилаётган чет эл адабиёти ёки тили ўрганилаётган мамлакатлар адабиёти фанларини бир курсда, бор-йўғи 70-80 соат атрофида ўқитиш тажрибасига барҳам бермоқ керак. Ахир бу миллий адабиётшунослигимизга, унинг узвий қисми бўлган қиёсий адабиётшунослик каби соҳаларига нисбатан эътиборсизлик ва масъулиятсизликнинг ўзгинаси эмасми? У ёки бу хорижий тил филолог-мутахассиси тўрт йил ўқиса-ю, бир семестр ёки бир курсдагина мутахассислик фани ҳисобланган тили ўрганилаётган мамлакат адабиёти тарихини ўрганса, бу нима деган гап? Қимлар тузган бу мантиқсиз ўқув режаларни? Режалаштирувчилар битирувчининг олий маълумот тўғрисидаги дипломига у ёки бу *чет тили ва адабиёти ўқитувчиси*, деб ёзилишини ўйлашмаганми? Биз ишонамиз, муҳтарам Президентимизнинг жорий йилдаги Мурожаатномасида олий таълимда кераксиз фанлар икки мартага қисқартирилади, дея таъкидлаганлари амалда ўз ифодасини топади. Зеро, кўрсатилган институтларда ижтимоий фанлар 800-900 соатлаб, тўрт курсгача ҳам ўтилади, бу эса ҳар қандай меъёрдан ортиқ. Ишонмасангиз, режаларни олиб бир ҳисоблаб кўринг. Қолбуки, бевосита мутахассислик фани ҳисобланган Антик адабиёт тарихи, Адабий танқид, Ҳозирги адабий жараён каби мумтоз адабиётшунослик соҳалари умуман режада ўз аксини топмаган. Қиёсий адабиётшунослик ҳам айрим институтларда энди жорий этила бошланди. Уларнинг ўрнига Россия олий таълим тизимида ман қилинган валеология ва ҳаёт хавфсизлиги каби филология мутахассислигига дахли бўлмаган, мазмуни мавҳум ёхуд меъёридан ортиқ соатлар ажратилган ўнлаб тушунарсиз фанлар жорий этилган. Уларнинг ўрнига манбашунослик, матншунослик, ноширлик ва муҳаррирлик иши каби соҳага алоқадор фанларни киритиш мумкин-ку... Бу ҳақда кўп ва кенг мулоҳаза билдириш мумкин. Ўз вақтида билдирган ҳам эдик, аммо бари бефойдалигича қолиб кетмоқда.

Хулоса ўрнида шунини айтишимиз мумкинки, Г.Холлиеванинг “Қиёсий адабиётшунослик” ўқув қўлланмаси филологлар учун ниҳоятда зурур қўлланма, ундаги муайян камчиликлари тузатилиб, мазмунни янада кенгайтириб, янада, катта адабларда чоп этишга эҳтиёж бор.

*Муҳаммаджон Холбеков, профессор, филология фанлари доктори
Эшқобил Вали, СамДЧТИ катта ўқитувчиси*

XORIJIY FILOLOGIYA

til • adabiyot • ta'lim

Ilmiy-uslubiy jurnal

Samarqand

FOREIGN PHILOLOGY

language • literature • education

Scientific-methodology journal

Samarkand

Мухаррир	–	С. Каримова
Техник муҳаррир	–	Ё. Қаршибоев
Саҳифаловчилар	–	З. Усмонова, Ш. Абдурахимов

Самарқанд давлат чет тиллар институти нашр-матбаа маркази:

Самарқанд ш., Бўстонсарой кўчаси, 93.

Босишга рухсат этилган 19.03.2020.

Адади 200 нусха. Қоғоз бичими А4.

Буюртма №49. Times гарнитураси.

ХОРИЖИЙ ФИЛОЛОГИЯ» ИЛМИЙ-УСЛУБИЙ ЖУРНАЛИГА

МАҚОЛАЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТИШ ТАРТИБИ

- Мақола муаллифи ишлаётган муассаса раҳбариятининг йўлланма хати.
- Мақолани чоп этиш ҳақидаги эксперт хулосаси.
- Мутахассислиги бўйича фан доктори ёки профессор томонидан имзоланган тақриз.
- Муаллиф(лар) тўғрисида маълумот (иш жойи, лавозими, яшаш жойи телефони ва электрон почтаси).
- Мақолалар Microsoft Word дастури «Times New Roman» гарнитураси 14 шрифтда, қаторлар ораси икки оралиқ билан ёзилган, икки нусхада (электрон варианты билан бирга) тақдим этилади. Мақолалар чизмаларсиз саккиз саҳифада қисқа хабарлар эса икки саҳифадан ошмаслиги лозим.
- Формулалар компьютерда Word формулалар муҳаррирининг Math Type версиясида ёзилади.Чизмалар ва диаграммалар Давлат стандарт талабларига риоя қилинган ҳолда тайёрланиши лозим.
- Мурожаат қилинган адабиётлар рўйхати мақола охирида қуйидаги тартибда келтирилади: муаллифнинг фамилияси, исми-шарифи, китоб (журнал)нинг номи, нашриёт ва чоп этилган санаси (китоблар учун), журнал номери, саҳифа (журнал учун). Адабиётлар сони 7 тадан ошмаслиги тавсия этилади.
- Мақоланинг иккинчи нусхасида барча муаллифлар фамилияси, исми ва шарифларини кўрсатилган ҳолда, барча муаллифлар томонидан имзоланиши лозим.
- Мақолани миллий менталитет тил эталони бўйича, синчковлик ва диққат билан ёндашган ҳолда, услубий ва грамматик жиҳатидан юқори даражада талабчанлик билан илмий-услубий мақомида таҳрирланган ҳолда тайёрлаш талаб этилади.
- Зарурат бўлганда таҳририят мақола ва қисқа хабарларни таҳрир қилиш ҳуқуқига эга.
- Мақола муаллифга қайта ишлаш учун қайтарилса, мақоланинг охириги кўриниши олинган кундан бошлаб таҳририятга тушган ҳисобланади.
- Эълон қилинган материаллар муаллифга қайтарилмайди, тақриз ва изоҳ берилмайди.
- Янги илмий-услубий ва амалий натижаларга эга бўлган ва 50% дан ортиқ қисми илгари эълон қилинмаган ўзбек ёки рус, инглиз тилларида тайёрланган мақола ва қисқа хабарлар ва бошқа соҳа бўйича шакллантирилган эксперт гуруҳларининг экспертизасидан ўтган мақолалар журнал саҳифаларида жойлаштирилади.
- Мақоланинг ўзбек, рус ва инглиз тилларидаги аннотацияларининг борлиги текширилади.]